

Archeologisch bureauonderzoek

**Plangebied Omval
Stadsdeel Oost**

BO 11-060 Amsterdam 2011

Inhoud

Samenvatting	4
Inleiding	5
1 Administratieve gegevens plangebied	6
1.1 Administratieve gegevens	6
2 Wet- en regelgeving	7
2.1 Algemeen	7
2.2 Rijk	7
2.3 Provincie Noord-Holland	7
2.4 Gemeente Amsterdam	8
2.5 Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie	8
3 Historisch-topografische en archeologische inventarisatie	9
3.1 Geomorfologie en bodem	9
3.2 Historie algemeen	9
3.3 Historisch-topografische inventarisatie van het plangebied	10
3.4 Archeologische inventarisatie van het plangebied	13
3.4.1 Archeologische Monumenten Kaart (AMK) en Cultuur Historische Waardenkaart (CHW)	13
3.4.2 Vindplaatsen in de omgeving van het plangebied	13
3.4.3 Bodemopbouw	15
3.5 Conclusie: verwachtingsmodel	15
4 Archeologische verwachtingskaart	16
5 Archeologische beleidskaart	20
Conclusie	21
Bronnen	22
Appendix I: beleidsvarianten, stroomschema	23
Appendix II: vindplaatsen	25

Samenvatting

Bureau Monumenten & Archeologie (BMA) heeft in opdracht van het stadsdeel Oost een actualisatie uitgevoerd voor het huidige bestemmingsplangebied Omval, het voormalige plangebied Amstel, Omval & Van der Kunbuurt (archeologisch bureauonderzoek 10-071). Dit is bedoeld om het cultuurhistorische verleden van het plangebied in kaart te brengen en daarmee een beeld te krijgen van de archeologische sporen die in de bodem aanwezig kunnen zijn. Een dergelijk bureauonderzoek past binnen de verplichting van gemeenten om conform de Monumentenwet beleid te ontwikkelen ten aanzien van het behoud cq documentatie van die overblijfselen bij bouwontwikkeling.

Het bureauonderzoek gaat uit van een beknopt overzicht van de historisch topografische ontwikkeling van het plangebied tot in de 20ste eeuw. Het historisch overzicht wordt aangevuld met archeologische informatie afkomstig van vindplaatsen in de directe omgeving van het plangebied. De historische en archeologische informatie over de ruimtelijk topografische ontwikkelingen is omgezet naar een beeld van archeologische verwachtingen.

De archeologische verwachtingskaart (p.16-18) maakt onderscheid tussen een zone met een hoge verwachting, een zone met een lage verwachting en vier zones zonder verwachting. Aan de hand hiervan is een archeologische beleidskaart opgesteld, waarin de beleidsregels en maatregelen voor de vereiste archeologische monumentenzorg zijn vastgelegd.

De beleidskaart telt drie beleidszones (p.19, 20). Voor elk van deze zones is gespecificeerd of en in welke mate eventueel archeologisch veldonderzoek nodig is in de bouwplanontwikkeling.

Voor het gehele plangebied geldt de wettelijke meldingsplicht. Dit houdt in dat ook in geval geen archeologisch vervolgonderzoek is vereist en toch bodemvondsten ouder dan 50 jaar worden aangetroffen dit aan Bureau Monumenten en Archeologie gemeld wordt zodat in gezamenlijk overleg met de opdrachtgever maatregelen getroffen kunnen worden tot documentatie en berging van de vondsten.

Inleiding

In opdracht van het stadsdeel Oost heeft BMA een actualisatie uitgevoerd voor het bestemmingsplangebied Omval.

Het bureauonderzoek geeft een overzicht van bekende of verwachte archeologische waarden binnen het plangebied. Hierbij is gebruik gemaakt van historisch kaartmateriaal, relevante publicaties en archiefbronnen in samenhang met archeologische informatie over al bekende vindplaatsen in het plangebied en omgeving. Deze informatie is samengevat in een archeologisch verwachtingsmodel op basis waarvan de beleidsregels voor erfgoedzorg worden vastgelegd ten behoeve van het bestemmingsplan.

In het bureauonderzoek komen het nationale, provinciale en gemeentelijke archeologiebeleid (hoofdstuk 2), de historische en archeologische achtergronden (hoofdstuk 3) en de archeologische verwachting van het plangebied (hoofdstuk 4) aan de orde, gekoppeld aan een beleidskaart (hoofdstuk 5) die inzichtelijk maakt of en in welke mate archeologische maatregelen binnen (toekomstige) planontwikkeling vereist zijn.

1 Administratieve gegevens plangebied

Het plangebied Omval wordt in het noorden begrensd door de Ringvaart, in het oosten door de spoorbaan en het Amstelstation en in het zuiden en het westen door de rivier de Amstel.

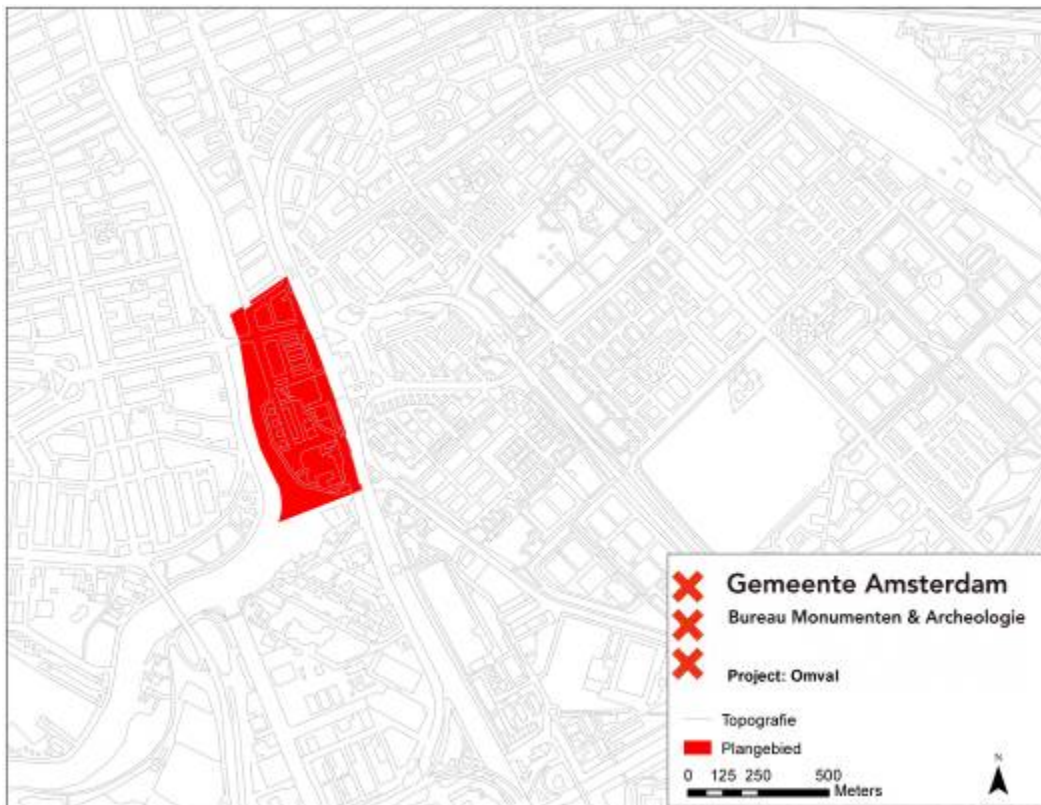
1.1 Administratieve gegevens

Opdrachtgever Stadsdeel Oost
Contactpersoon De heer R. van de Camp
Adres Postbus 94801
Postcode / plaats 1090 GV Amsterdam

Plangebied

Provincie	Noord-Holland	Gemeente	Amsterdam
Plaats	Amsterdam	Kaartblad	25 G
ARCHIS meldingsnr.	41854	ARCHIS afmeldingsnr.	31488
X-coördinaat NW	122.688	Y-coördinaat NW	484.639
X-coördinaat NO	122.833	Y-coördinaat NO	484.695
X-coördinaat ZO	123.093	Y-coördinaat ZO	483.967
X-coördinaat ZW	122.879	Y-coördinaat ZW	483.974

Locatie

1 Plangebied Omval

2 Wet- en regelgeving

2.1 Algemeen

Het archeologische erfgoed bestaat uit voorwerpen en structuren die in de bodem bewaard zijn. Deze materiële overblijfselen vormen een onderdeel van onze leefomgeving. Het beleid voor het archeologisch erfgoed heeft dan ook veel raakvlak met dat van de ruimtelijke ordening. Voor optimale integratie van de archeologie in de ruimtelijke ordening heeft het rijk o.a. de Monumentenwet 1988 en de Wet ruimtelijke ordening aangepast.

2.2 Rijk

Om het bewustzijn van het Europese erfgoed te vergroten hebben de Europese ministers van Cultuur in 1992 het Verdrag van Valletta opgesteld (ook bekend als het Verdrag van Malta). Een van de voorwaarden om dit te bereiken is dat het Europese archeologische erfgoed voor toekomstige generaties beschikbaar blijft.

In Nederland wordt aan dit uitgangspunt invulling gegeven door behoud van archeologisch erfgoed in de bodem (*in situ*) tijdens de planontwikkeling mee te wegen. Als behoud in de bodem (bijvoorbeeld door middel van technische maatregelen of planaanpassing) geen optie is, dan worden archeologische resten opgegraven (behoud *ex situ*). De initiatiefnemer van een ruimtelijk plan, dat bodemverstoring tot gevolg heeft, is verantwoordelijk voor de planologische en de financiële inpassing van het archeologisch onderzoek.

In de Monumentenwet is een bepaling opgenomen dat in elk bestemmingsplan rekening moet worden gehouden met de in de grond aanwezige, dan wel te verwachten archeologische waarden.¹ Ook bevat de Monumentenwet een verplichting om toevalsvondsten te melden (de zgn. meldingsplicht).²

2.3 Provincie Noord-Holland

Als toetsingskader voor bestemmingsplannen en projectbesluiten gebruikt de provincie Noord-Holland de structuurvisie, de leidraad landschap en Cultuurhistorie en de Cultuur Historische Waardenkaart (CHW).³ Op grond van de Wro dienen gemeenten bij de vaststelling van bestemmingsplannen, projectbesluiten en beheersverordeningen de Provinciale Ruimtelijke Verordening Structuurvisie in acht te nemen. Op de CHW zijn o.a. archeologisch verwachtingsvolle gebieden opgenomen. De waardestellingen van de CHW zijn bedoeld als algemene indicaties die per specifiek plangebied nadere invulling en precisering nodig hebben. Naast de CHW beheert de provincie de Archeologische Monumentenkaart (AMK) van het rijk. Op de AMK staan de beschermde archeologische monumenten, de terreinen van zeer hoge en hoge archeologische waarde en de gebieden met een archeologische betekenis.

2.4 Gemeente Amsterdam

De gemeente Amsterdam vindt het belangrijk dat archeologie vroegtijdig in ruimtelijke ordeningsprocessen wordt geïntegreerd.⁴ Hiermee worden twee doelen gediend. Ten eerste een efficiënte voortgang en

¹ Artikel 38a lid 1 van de gewijzigde Monumentenwet schrijft hierover dat *De gemeenteraad bij vaststelling van een bestemmingsplan als bedoeld in artikel 3.1 van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening en bij de bestemming van de in het plan begrepen grond, rekening houdt met de in de grond aanwezige dan wel te verwachten monumenten.* Met 'monument' wordt hier een (onbeschermde) archeologisch monument bedoeld, ofwel *alle terreinen welke van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun betekenis voor de wetenschap of hun cultuurhistorische waarde* (art. 1 Monumentenwet)

² Artikel 53 van de gewijzigde monumentenwet 1988

³ Provincie Noord-Holland, 2010

⁴ BMA, 2005

kostenbeheersing van bouwprocessen. En ten tweede een kwalitatief goed en stadsbreed uniform beheer van het archeologische erfgoed.

Op basis van de resultaten uit het archeologisch bureauonderzoek wordt bepaald of in het bestemmingsplan regels met betrekking tot archeologie moeten worden opgenomen. De Monumentenwet biedt een tweetal mogelijkheden (artikelen 39-40) die BMA heeft uitgewerkt in de modelregels archeologie.

De bescherming van (verwachte) archeologische waarden in een bestemmingsplan wordt geregeld met een omgevingsgunning als bedoeld in artikel 2.1 lid 1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht. Aan een omgevingsvergunning zijn bouwregels verbonden: die bepalen dat in het belang van de archeologische monumentenzorg de aanvrager van een omgevingsvergunning een archeologisch rapport met selectiebesluit dient te overleggen. Daarnaast kan in het bestemmingsplan worden opgenomen dat een omgevingsvergunning moet worden aangevraagd voor het uitvoeren van aanlegwerkzaamheden.

Aan een omgevingsvergunning kunnen voorschriften worden verbonden. Dit houdt in dat aan de vergunning de verplichting wordt gekoppeld om technische maatregelen tot behoud te treffen, om de archeologische resten op te graven of om de werkzaamheden te laten begeleiden door een archeoloog.

De bouwregels en de omgevingsvergunning voor aanlegwerkzaamheden bevatten daarnaast uitzonderingen die duidelijk maken in welke gevallen archeologisch onderzoek niet nodig is. In Amsterdam gelden elf beleidsvarianten, zoals de uitzondering van archeologisch onderzoek bij bodemingrepen kleiner dan 10.000 m² of ondieper dan de 19de of 20ste eeuwse ophogingen (Appendix: beleidsvarianten). In de praktijk komen per plangebied meestal twee tot zes varianten voor.

2.5 Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie

Voor de uitvoering van archeologisch onderzoek is door het ministerie van OCW de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) opgesteld. De KNA gaat uit van een gefaseerde aanpak. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen een Bureauonderzoek, een Inventariserend Veldonderzoek, een Archeologische Opgraving (AO) en een Archeologische Begeleiding (Appendix: stroomschema).

Het inventariserend veldonderzoek is bedoeld om de resultaten van het bureauonderzoek te toetsen. Het geeft inzicht in de aanwezigheid en toestand van de archeologische overblijfselen in de bodem. Een opgraving wordt uitgevoerd wanneer er sprake is van een vindplaats met waardevolle archeologische resten. Een archeologische begeleiding houdt in dat de bouwingreep onder begeleiding van een archeoloog wordt uitgevoerd. Elke onderzoeksfase wordt afgesloten met een selectiebesluit. Hierin wordt vastgesteld welke delen van een plangebied in aanmerking komen voor verder archeologisch onderzoek of voor bescherming en welke delen van het plangebied worden vrijgegeven.

Voor archeologisch veldonderzoek is een Programma van Eisen (PvE) vereist. Hierin zijn de kwalitatieve randvoorwaarden en onderzoeksvragen voor het werk vastgelegd. Het vormt de basis voor verdere planning en kostenraming. Het laten opstellen ervan behoort tot de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer van het bouwplan.

3 Historisch-topografische en archeologische inventarisatie

3.1 Geomorfologie en bodem

Het huidige natuurlijke landschap in en om Amsterdam wordt in grote mate bepaald door de landschapsvorming in het Holoceen. Dat is de geologische periode na de laatste IJstijd (vanaf ca. 10.000 v. Chr.). Er heerste een gematigd klimaat waarin in enkele duizenden jaren grote pakketten veen groeiden in de kuststreek: het zogenaamde Hollandveen. Deze veenlaag bevindt zich in de huidige ondergrond tussen gemiddeld 5 m en 2 m ÷ NAP en loopt plaatselijk door tot 0 m NAP.

Het natuurlijke landschap werd door middel van grootschalige veenontginningen vanaf de 11de eeuw omgevormd tot een veenweidegebied. Bij de ontginning van het landschap speelde de waterhuishouding een cruciale rol. Tegelijkertijd met de veenontginningen begon ook de aanleg van dijken en later in de 17de en 18de eeuw volgden de droogmakerijen waarbij grote watergebieden in Noord-Holland werden ingepolderd.

3.2 Historie algemeen

De vroegste bewoning van Amsterdam dateert, voor zover nu archeologisch bekend, uit de 12de eeuw. Rond de stad, op vooral de hoger gelegen strandwallen, zijn oudere vindplaatsen aanwezig met bewoningssporen die teruggaan tot in de Bronstijd (ca. 2.000 - 800 v. Chr.).

De eerste bebouwing ontwikkelde zich in de 12de en 13de eeuw aan de Nieuwendijk / Kalverstraat en de Warmoesstraat/Nes. Met de aanleg van de (Nieuwezijds en Oudezijds) burgwallen in de 14de eeuw startte het proces van stadsvorming. De stad had eerst een aarden omwalling als verdedigingswerk die in het laatste kwart van de 15de eeuw werd vervangen door een stenen stadsmuur. De laatmiddeleeuwse stad was omsloten door de huidige Singel aan de westkant en de Geldersekaade en Kloveniersburgwal aan de oostkant. In de periode 1585-1663 groeide de stad explosief door vier stadsuitbreidingen. Ten tijde van de Eerste Uitleg (1585-1586) verplaatste de stadsrand zich naar de huidige Herengracht en de Oudeschans. Bij de Tweede Uitleg (1592-1596) verschenen er vier nieuwe woon- en werkeilanden (Marken, Uilenburg, Rapenburg en Vlooienburg) aan de oostkant van de stad. In 1613 ontstond met de Derde Uitleg aan de westzijde van de stad de woon- en werkbuurt de Jordaan en het eerste deel van de grachtengordel tot aan de Leidsegracht. De vroeg 17de-eeuwse stad werd beschermd door een gebastioneerde aarden wal ontworpen naar de nieuwste fortificatieplannen uit Italië, voorzien van elf bolwerken. Met de Vierde Uitleg van 1663 werd in de Gouden Eeuw het halfcirkelvormige stadsplan van Amsterdam voltooid. Het oostelijk deel van de grachtengordel werd aangelegd over de Amstel en aan het IJ werden de drie oostelijke haveneilanden Kattenburg, Wittenburg en Oostenburg gerealiseerd. De nieuwe bakstenen stadswal (met in totaal 26 bolwerken) volgde met zijn gracht het tracé van de huidige Singelgracht.

De eerste woonwijken buiten de Singelgracht verrezen naar aanleiding van het uitbreidingsplan Kalff in 1877, gevolgd door een tweede ring na annexatie van grote delen van de gemeenten Nieuwer-Amstel en Sloten in 1896. De 20ste-eeuwse groei van de stad valt uiteen in vier fasen; bebouwing van de Baarsjes, Zuid en West in de jaren twintig en dertig, het door nieuwbouw aaneengroeien van voormalige dijkdorpen in Amsterdam Noord, de wederopbouw wijken aan de westzijde van de stad (de Westelijke Tuinsteden) en de bebouwing van de voormalige Bijlmermeer in de jaren zestig en zeventig. Met IJburg borduurt de stad begin 21ste eeuw weer voort op het concept van vier eeuwen tevoren, het creëren van stedelijk areaal in en aan het IJ.

4 Globale ligging van het plangebied op een uitsnede van de kaart van Pieter Mol uit 1770

5 Globale ligging van het plangebied op een uitsnede van de kaart van Geest & Scheltema uit 1888

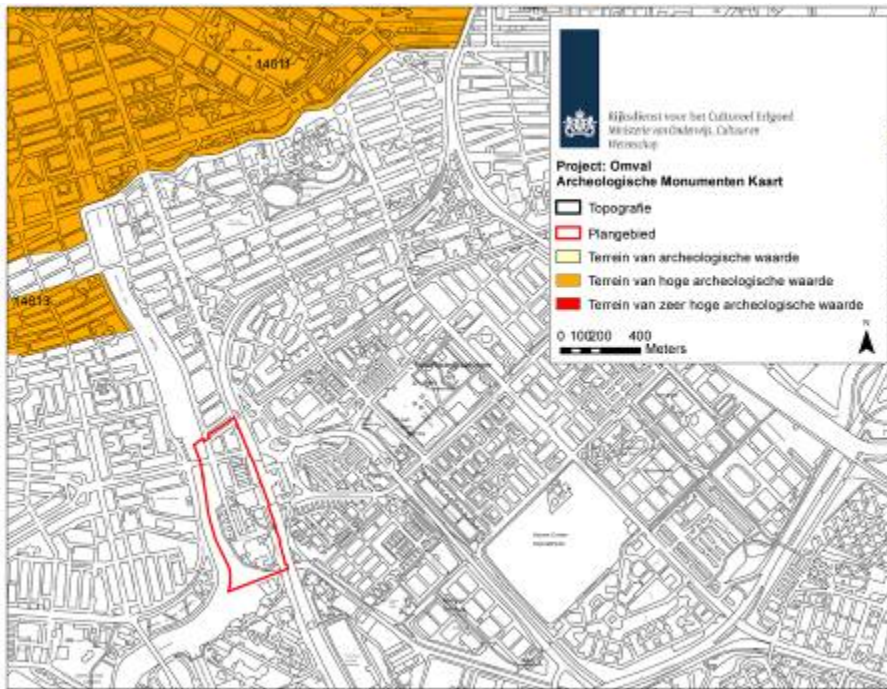

6 Globale ligging van het plangebied op een uitsnede van de kaart van Publieke Werken uit 1936

3.4 Archeologische inventarisatie van het plangebied

3.4.1 Archeologische Monumenten Kaart (AMK) en Cultuur Historische Waardenkaart (CHW)

Binnen het plangebied zijn geen wettelijk beschermde archeologische monumenten aangewezen. Daarnaast liggen er in het plangebied volgens de Cultuurhistorische Waardenkaart van de provincie Noord-Holland (CHW) geen zones met een archeologische waardering (afb. 7). Het verwachtingsbeeld van de AMK en CHW is algemeen van aard en dient nader te worden uitgewerkt. Een inhoudelijke en ruimtelijke specificatie van de archeologische verwachtingen volgt uit de historisch topografische analyse in het volgende hoofdstuk.

7 Het plangebied Omval op de Archeologische Monumenten Kaart (AMK, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, juli 2010). Het plangebied valt buiten gebieden met een hoge archeologische waardering (oranje). De Cultuurhistorische waardenkaart van de Provincie Noord-Holland (CHW) komt overeen met het kaartbeeld van de AMK

3.4.2 Vindplaatsen in de omgeving van het plangebied

In het plangebied is één waarneming gedaan. In de nabijheid is door BMA in 2003 archeologisch onderzoek uitgevoerd in de tuin achter de buitenplaats Frankendael (FKD 1). Hieronder worden ook de overige meldingen en de opgraving nabij het plangebied kort toegelicht.

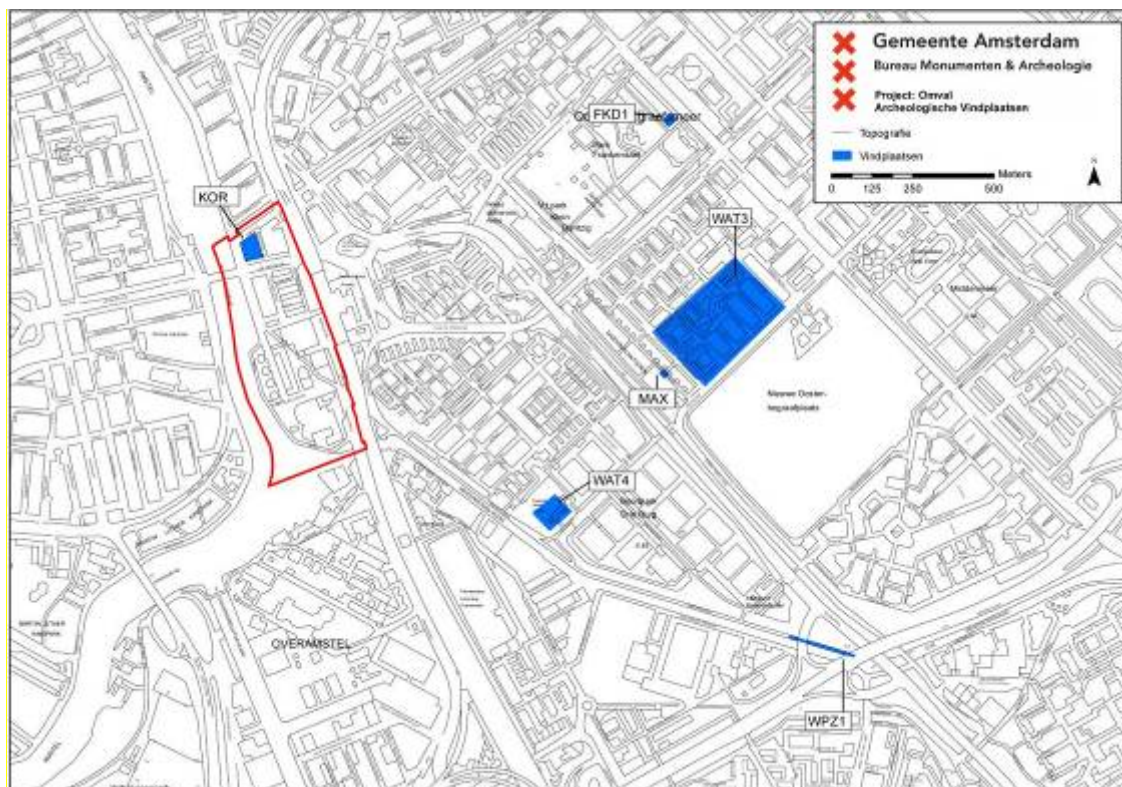
Schollenbrug (KOR)

Bij werkzaamheden op het terrein van de oude chocolade fabriek Korff – in het noorden van het plangebied - werden in de jaren '80 van de vorige eeuw twee molenstenen uit het begin van de 20ste eeuw door BMA waargenomen.

Middenweg 72 (FKD 1)

Hier is in de jaren '80 van de vorige eeuw een archeologische waarneming gedaan. Het 18de-eeuwse Frankendael is de enig overgebleven buitenplaats van Amsterdam. De hofstede bestond uit een huis met een geometrisch tuincomplex. Het archeologisch onderzoek, op tientallen meters achter het hoofdgebouw, heeft een kleine constructie met een bakstenen fundering opgeleverd. Het betrof hier een 18de-eeuwse geometrisch

vormgegeven plantenkas. Het bouwwerk is tussen circa 1800 en 1825 gesloopt. Naast de plantenkas werd een waterkelder vrijgelegd.⁷

8 Overzicht van archeologische vindplaatsen binnen en in de omgeving van het plangebied

Watergraafsmeer 3 (WAT3)

In 1939 zijn, tijdens het voor de bouw gereedmaken van een terrein tussen het Robert Kochplantsoen en de Maxwellstraat, enkele waarnemingen door een particulier gedaan. Deze melding staat bij het Bureau Monumenten & Archeologie geregistreerd onder de topocode WAT3. De waarneming betrof de basementen van (mogelijk) de toegangspoorten van de voormalige buitenplaatsen en funderingsresten van het Maliehuis, gelegen aan het uiteinde van de Maliebaan. Ook zijn palenrijen aangetroffen die waarschijnlijk tot het grondplan van zomerverblijven behoorden. Ten slotte waren er veel resten van pompen en putten. Het vondstmateriaal betrof onder andere kolfballen, oesterschelpen, pijpen (koppen) en een groot aantal scherven van flessen, aardewerk en tegels. Het dateert uit de 17de en 18de eeuw.⁸

Maxwellstraat (MAX)

Op het terrein van het voormalige Maliehuis aan de Maxwellstraat zijn bij het blootleggen van de fundering in 1939 vondsten in de bodem aangetroffen.

Watergraafsmeer 4 (WAT4)

Op de hoek van de Kruislaan-Weesperzijde lag vroeger de buitenplaats van Willem van Schie, het Claaverblad geheten. Door een particulier zijn hier 18de-eeuwse tegels, plavuizen, een siersteen uit een schouw, aardewerk en een gave, platte, groene reisfles gevonden.⁹

⁷ Gawronski 2004, 13-14.

⁸ Kruijzinga 1979, 134-135

⁹ Kruijzinga 1979, 135

Weesperzijde 1 (WPZ1)

Bij het graven van een sleuf door grondwerkers, ter hoogte van de voormalige ringdijk, zijn in 1933 enkele scherven verzameld door een particulier.

Bovenstaande vondsten en in kaart gebrachte structuren geven een beeld van de materiële cultuur van de buitenplaatsbewoners en zijn een graadmeter voor het archeologisch potentieel van het plangebied Amstelstation e.o.

3.4.3 Bodemopbouw

Wat de bodemopbouw betreft, bestaat de bovenste laag (ca. 7 m dik) van het huidige maaiveld in de Watergraafsmeer uit recent aangebrachte grond. Het oorspronkelijke polderpeil bevond zich in de Watergraafsmeer Polder op ca. 5,5 m ÷ NAP.¹⁰ Op basis van de huidige maaiveldhoogte (1 à 1,5 m + NAP) kan er vanuit gegaan worden dat eventuele archeologische sporen of vondsten vanaf 6,5 m onder het huidige maaiveld liggen. In de Omval was het oorspronkelijke polderpeil ca. 2 m ÷ NAP en zullen eventuele sporen vanaf ca. 3 m onder maaiveld liggen. Het tracé van de Ringdijk is onbebouwd gebleven en eventuele sporen van de dijk kunnen zich dicht onder het huidige maaiveld bevinden.

3.5 Conclusie: verwachtingsmodel

Op basis van bovenstaande inventarisatie zijn binnen het plangebied Omval materiële overblijfselen te verwachten die samenhangen met de gebruiks- en bewoningsgeschiedenis als landelijk gebied vanaf de ontginning, resp. na de inpoldering in de 17de tot de 19de eeuw en als stedelijk gebied in de 20ste eeuw. Er kunnen in bepaalde zones van het plangebied sporen van bewoning en landgebruik verwacht worden evenals sporen van 17de-eeuwse ringdijk en de 17de- en 18de-eeuwse buitens en pleziertuinen. Vanwege de grootschalige bouwactiviteiten in de 20ste eeuw is het aannemelijk dat de archeologische kwaliteit van de ondergrond ter plaatse van de bebouwing in het plangebied zwaar is aangetast.

9 Amstel Omval vanuit de lucht: grootschalige bedrijfsgebouwen en appartementencomplexen hebben de bodem – en daarmee ook het eventuele archeologische erfgoed - tot op grote diepte verstoord (Aerophoto Schiphol)

¹⁰ Dienst der Publieke Werken 1967, 290-294

4 Archeologische verwachtingskaart

Op basis van bovenstaande inventarisatie (hoofdstuk 3) zijn binnen het plangebied Omval materiële overblijfselen te verwachten die samenhangen met het gebruik van de Watergraafsmeerpolder vanaf de 18de eeuw tot de 20ste eeuw. Dit leidt tot een verwachtingskaart van archeologische materiële neerslag voor het plangebied.

Archeologische verwachtingszones op basis van cultuurhistorische informatie

Het plangebied is opgedeeld in zes verwachtingszones:

- **Zone A: Ringdijk**
Archeologische verwachting: hoog.
Deel van de 17de-eeuwse ringdijk die behalve als waterkering ook als een belangrijke verkeersas diende. De materiële neerslag kan bestaan uit aanplempingslagen ten behoeve van de dijk aanleg, sporen van de dijkstructuur en –beschoeiingen, losse vondsten en restanten van molens. Door de lange gebruiksperiode hebben de archeologische sporen een hoge dichtheid en een sterke onderlinge samenhang. Het tracé van de ringdijk is onbebouwd gebleven en daarom is de verwachting hoog.
- **Zone B: Buitenplaatsen en pleziertuinen**
Archeologische verwachting: geen.
Betreft de zone waar zich buitenplaatsen en pleziertuinen bevonden. De materiële neerslag betreft funderingen en sporen zoals beerputten, tuinen en afvallagen. Vanwege de grootschalige herinrichting en bodemverstoringen in het plangebied in de 20ste eeuw wordt de hoge verwachting bijgesteld naar een negatieve verwachting.
- **Zone C: Weespertrekvaart en Ringvaart**
Archeologische verwachting: geen.
De materiële neerslag betreft losse vondsten en afval: in de vaart gegooid of verloren voorwerpen. Dergelijke overblijfselen hebben geen samenhang en hebben een wijde verspreiding. Vanwege de grootschalige herinrichting en bodemverstoringen in het plangebied in de 20ste eeuw wordt de lage verwachting bijgesteld naar een negatieve verwachting.
- **Zone D: Moestuinen Watergraafsmeerpolder**
Archeologische verwachting: geen.
Hier kunnen sporen voorkomen van moestuinen. De materiële neerslag betreft sporen van losse vondsten en afval. Dergelijke overblijfselen hebben weinig tot geen samenhang en een wijde verspreiding. De archeologische verwachting is daarom laag. Vanwege de bodemverstoringen in het plangebied in de 20ste eeuw wordt de lage verwachting bijgesteld naar een negatieve verwachting.
- **Zone E: Grote Duivendrecht Polder**
Archeologische verwachting: geen.
Hier kunnen sporen voorkomen van bewoning en landgebruik. De materiële neerslag betreft sporen van losse vondsten en afval. Dergelijke overblijfselen hebben weinig tot geen samenhang en een wijde verspreiding. De archeologische verwachting is daarom laag. Vanwege de bodemverstoringen in het plangebied in de 20ste eeuw wordt de lage verwachting bijgesteld naar een negatieve verwachting.

Zone F: Amstel

Archeologische verwachting: laag.

De materiële neerslag betreft losse vondsten en afval: in de Amstel gegooid of verloren voorwerpen.

Dergelijke overblijfselen hebben geen samenhang en hebben een wijde verspreiding.

5 Archeologische beleidskaart

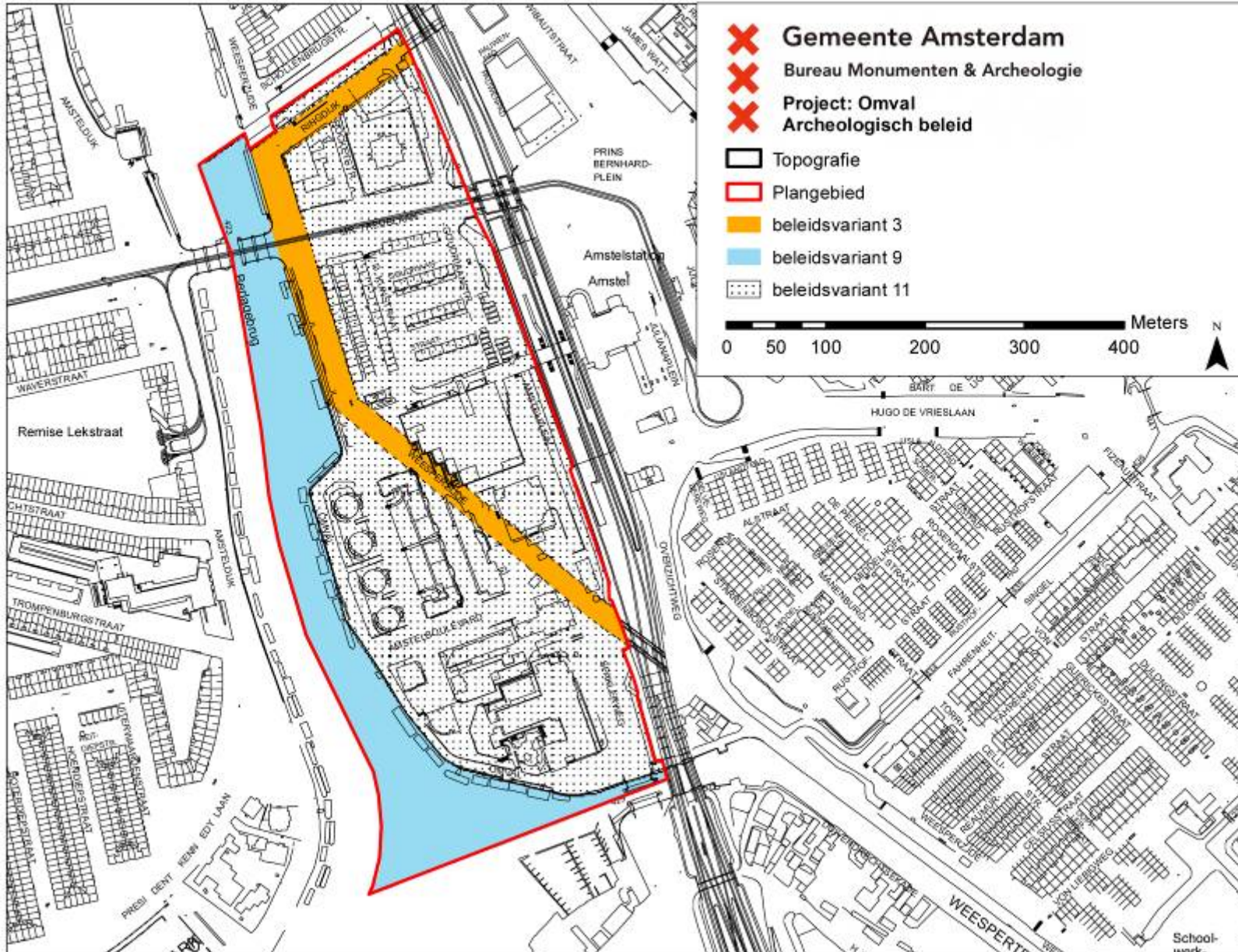
De archeologische beleidsadvieskaart van het plangebied Omval is bedoeld als een ruimtelijk schema van de maatregelen die nodig zijn voor de zorg voor het archeologische erfgoed binnen bepaalde zones of locaties in het plangebied. De verwachtingen worden gekoppeld aan de huidige toestand van het terrein en mogelijk opgetreden bodemverstoringen. De clustering van de verwachtingszones resulteert in een beleidskaart met daarop zones met bijbehorende specifieke beleidsmaatregelen (appendix: beleidsvarianten).

Archeologische Beleidszones op basis van de archeologische verwachtingszones

- **Beleidsvariant 3 (verwachtingszone A)**
Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 100 m² of minder dan 0,5 m onder maaiveld.

- **Beleidsvariant 9 (verwachtingszone F)**
Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij ingrepen in de waterbodembodem kleiner dan 10.000 m².

- **Beleidsvariant 11 (verwachtingszones B t/m E)**
Voor deze delen van het plangebied geldt een negatieve verwachting vanwege de hoge mate van verstoring. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij alle bodemingrepen.

Conclusie

Het voorliggende bureauonderzoek naar archeologische waarden is uitgevoerd in het kader van het bestemmingsplan Omval. De mogelijkheid dat in de grond aanwezige archeologische waarden worden verstoord is afhankelijk van de grootte en de diepte van het te verstoren oppervlak bij toekomstige bouwingrepen.

Aan de hand van de archeologische verwachtingen (p. 16-19) is een beleidskaart (p. 20-21) opgesteld waarin drie beleidszones worden onderscheiden.

Voor de eerste beleidszone (**verwachtingszone A**) geldt een uitzondering van archeologisch veldonderzoek bij bodemingrepen kleiner dan 100 m² of minder dan 0,5 m onder maaiveld.

Voor de tweede beleidszone (**verwachtingszone F**) geldt een uitzondering van archeologisch veldonderzoek bij ingrepen in de waterbodem kleiner dan 10.000 m².

Voor de derde beleidszone (**verwachtingszones B t/m E**) geldt een uitzondering van archeologisch veldonderzoek bij elke bodemingreep.

Voor de uitvoering van elk archeologisch veldwerk, zoals een Archeologische Begeleiding (AB), een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) of een Archeologische Opgraving (AO), is een archeologisch Programma van Eisen (PvE) vereist. Hierin zijn de kwalitatieve randvoorwaarden en onderzoeksvragen voor het werk vastgelegd. Het vormt de basis voor verdere planning en kostenraming. Het PvE is onderdeel van de bouwprocedure. Het laten opstellen ervan behoort tot de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer van het bouwplan.

Voor het gehele plangebied geldt de wettelijke meldingsplicht. Dit houdt in dat ook in geval geen archeologisch vervolgonderzoek is vereist en toch bodemvondsten ouder dan 50 jaar worden aangetroffen dit aan Bureau Monumenten en Archeologie gemeld wordt zodat in gezamenlijk overleg met de opdrachtgever maatregelen getroffen worden tot documentatie en berging van de vondsten.

Bronnen

Digitale bronnen

Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS): <http://www.archis.nl/archisii/html/index.html>

Cultuur Historische Waardenkaart provincie Noord-Holland: <http://chw.noord-holland.nl>

Amis

Literatuur

BMA, *Ruimte voor Geschiedenis. Beleidsnota Monumenten en Archeologie* Amsterdam 2005-2010, Amsterdam 2005.

Carasso-Kok, M. (red.): *Geschiedenis van Amsterdam. Centrum van de wereld 1578- 1650*, Amsterdam, 2004.

Dienst Publieke Werken, 'Het bouwrijpmaken van terreinen', *Ons Amsterdam* 19/10, 1967, 290- 294.

Hendriksen, A: *Watergraafsmeer. Binnenzee, polder, lustoord, stadsdeel*, Amsterdam., 1998.

Kruizinga, J.H.: *Watergraafsmeer. Eens een parel aan de kroon van Amsterdam*. Amsterdam, 1948.

Provincie Noord-Holland, *Cultuur Verbindt. Cultuurnota 2005-2008 Provincie Noord-Holland*, Haarlem 2004.

Stol, T., *Wassend water, dalend land. Geschiedenis van Nederland en het water*, Utrecht/ Antwerpen 1993.

Appendix I: beleidsvarianten, stroomschema

Het archeologisch beleid wordt als maatwerk voor een bepaald plangebied in Amsterdam vastgesteld aan de hand van elf varianten, die een afweging bieden op basis van de aard van de verwachting in combinatie met de specifieke (oppervlakte/diepte) bodemingreep.

- 1: Gebieden met bekende archeologische waarden. Aangezien hier met zekerheid archeologische overblijfselen aanwezig zijn, is bij elke bodemingreep ongeachte het oppervlak of de diepte archeologisch onderzoek noodzakelijk.
- 2: Bebouwde gebieden met een hoge archeologische verwachting binnen het historische centrum van Amsterdam (tot en met de Vierde Uitleg: binnen de Singelgracht). Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 50 m² of minder dan 0,5 m onder maaiveld.
- 3: Gebieden met een hoge archeologische verwachting langs nog aanwezige historisch infrastructurele assen / in een historische woonkern buiten het historische centrum van Amsterdam. Deze gebieden zijn onbebouwd of de bebouwing dateert van vóór de 19de eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 100 m² of minder dan 0,5 m onder maaiveld.
- 4: Bebouwde gebieden met een hoge archeologische verwachting langs nog in het landschap zichtbare historisch infrastructurele assen / in historische woonkern buiten het historische centrum van Amsterdam. De bebouwing dateert uit het einde van de 19de eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 100 m² of ondieper dan de 19de en 20ste eeuwse ophogingen.
- 5: Bebouwde gebieden met een hoge archeologische verwachting langs voormalige (overbouwde of opgehoogde) historisch infrastructurele assen / in een historische woonkern buiten het historische centrum van Amsterdam. De bebouwing of ophoging dateert uit de 20ste eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 500 m² of ondieper dan de 20ste eeuwse ophogingen.
- 6: Onbebouwde gebieden met een lage archeologische verwachting in de landelijke periferie van Amsterdam. Hier liggen archeologische vondsten dicht aan het oppervlak, zodat relevante archeologische lagen kunnen zijn opgenomen in de bouwvoor. De bouwvoor heeft gemiddeld een diepte van 0,3 – 0,5 m waaronder een eerste sporenvak zichtbaar wordt. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 10.000 m² of minder dan 0,5 m onder maaiveld.
- 7: Bebouwde gebieden met een lage archeologische verwachting binnen het historische centrum van Amsterdam (tot en met de Vierde Uitleg: binnen de Singelgracht). De bebouwing dateert uit het einde van de 19de en de 20ste eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 10.000 m² of ondieper dan de 19de en 20ste eeuwse ophogingen.
- 8: Terreinen met een hoge archeologische verwachting die als vaarweg in gebruik zijn binnen het historische centrum van Amsterdam (tot en met de Vierde Uitleg: binnen de Singelgracht). Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij ingrepen in de waterbodem kleiner dan 500 m².
- 9: Gebieden met een lage archeologische verwachting die als vaarweg in gebruik zijn binnen en buiten het historische centrum van Amsterdam. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt

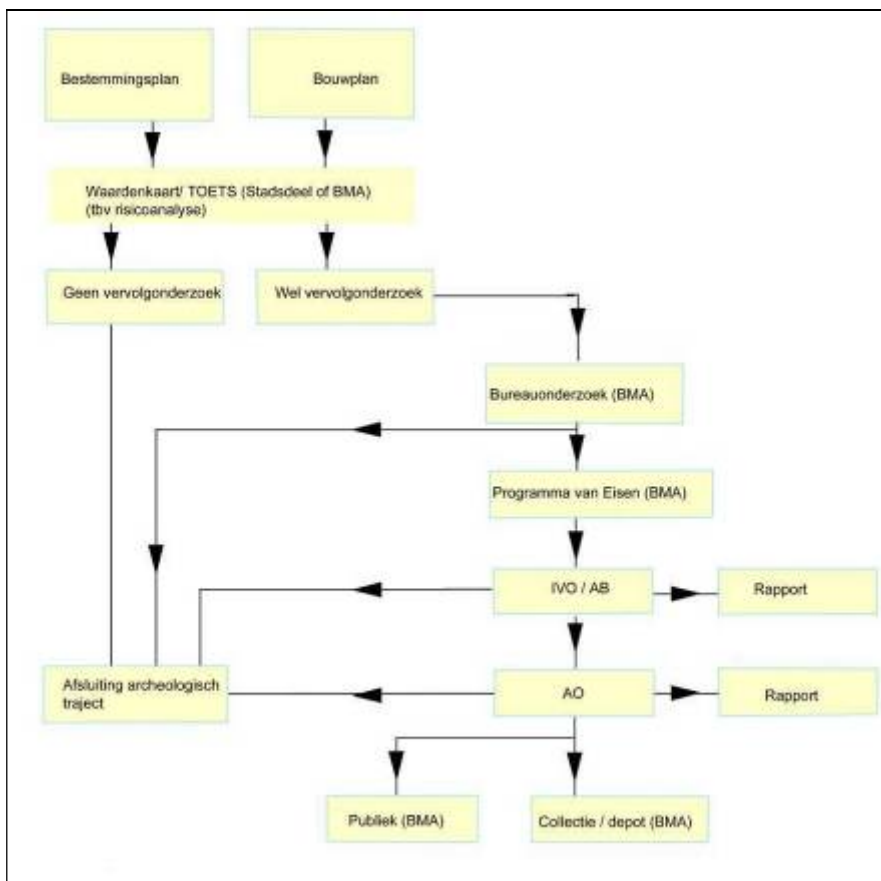
bij ingrepen in de waterbodem binnen het historisch centrum kleiner dan 2.500 m² en buiten het historisch centrum kleiner dan 10.000 m².

- 10: Gebieden met een lage archeologische verwachting die onder water liggen, of die onder water gelegen hebben en ingepolderd zijn of opgespoten zijn. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij ingrepen kleiner dan 10.000 m² of in de oorspronkelijke waterbodem of in het oorspronkelijke maaiveld.

- 11: Gebieden zonder archeologische overblijfselen omdat hier al archeologisch onderzoek of grootschalig grondverzet heeft plaatsgevonden voor bijv. zware funderingen, kelders, tunnels e.d. en gebieden in de voormalige landelijke periferie van Amsterdam buiten de Singelgracht met een lage archeologische verwachting die bovendien opgehoogd, onderheid en bebouwd zijn aan het einde van de 19de en in de 20ste eeuw. Hier geldt een vrijstelling van archeologisch onderzoek.

Gebieden waar al archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden zijn wel indirect van belang voor archeologische planning omdat ze aanwijzingen geven voor de eventuele aanwezigheid van archeologische resten in omliggende gebieden.

Voor de beleidsvarianten 4, 5 en 7 tot en met 10 geldt dat het dieptecriterium op de uiteindelijke beleidskaart nader wordt gespecificeerd.

Stroomschema archeologie BMA

Appendix II: vindplaatsen

Topocode	Locatie	Jaar onderzoek
KOR	Schollenburg, chocoladefabriek Korff	1981
FKD1	Middenweg 72, Frankendael	2003
WAT3	Robert Kochplantsoen, Maxwellstraat	1939
MAX	Maxwellstraat, Maliehuis	1939
WAT4	Kruislaan, Weesperzijde	?
WPZ1	Weesperzijde, bij Duivendrechtse brug	1933

Colofon

Archeologisch Bureauonderzoek 11-060

Controle proces en waardstelling

Voor akkoord

Hoofd afdeling Archeologie BMA

Prof. dr. J.H.G. Gawronski

Datum: 22-09-2011
Status: definitief
Redactie: prof. dr. J.H.G. Gawronski
Tekst: B. van Sprew, dr. J. Euwe, drs. L. de Leeuw
Cartografie: B. van Sprew, drs. L. de Leeuw

© Bureau Monumenten & Archeologie, Gemeente Amsterdam, 2011
Postbus 10718, 1001 ES Amsterdam, 020-2514900

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enigerlei andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van BMA. BMA aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.